

Summary. The present paper deals with proverbs of negative comparison, derived from the particular pattern *who that is not who*. The message of the work is that in negative comparison with the particular patterns of mythological Slavic origin *what that is not what, what that is not who, who that is not what*, proverbial patterns *who that is not who* are connected with pragmatic aspects of human activity.

Keywords: *proverb, pattern, general pattern, particular pattern, negative comparison, disidentification.*

УДК 811.161.2242

Савчук Н.М.

ФУНКЦІЇ МОТИВАЦІЙНО ЗВ'ЯЗАНИХ СЛІВ У ХУДОЖНЬОМУ ТЕКСТІ (НА МАТЕРІАЛІ РОМАНУ ЛЮБОВІ ГОЛОТИ “ЕПІЗОДИЧНА ПАМ'ЯТЬ”)

У сучасній лінгвістиці спостерігається підвищений інтерес до вивчення мотиваційних процесів у лексиці. Вокремилася окрема галузь мовознавства – мотивологія, яка досліджує лексико-семантичне явище мотивації слів, сутність якого складають мотиваційні відношення лексичних одиниць, що охоплюють мотивовані і немотивовані слова мови [1, 17].

Мотивація як зв'язок між словами, що виявляє їх мотивованість, що, у свою чергу, визначається як структурно-семантична властивість слова, яка дозволяє усвідомити зумовленість зв'язку значення (семи) і звукової оболонки слова (лексеми) на основі співвіднесеності слова з мовною та позамовною дійсністю [1, 385]. Лінгвістичний аналіз мотиваційних відношень подано у працях А.Д.Аділової, О.І. Блінової, М.М.Гінатуліна, М.І. Голянич, М.Д.Голева, П.А.Катишева, Т.Р.Кияка, О.О.Селіванової, І.С. Улуханова та ін. Актуальним є такі проблеми: типологія мотиваційних відношень, типологія і функціонування мотиваційних ознак, зв'язок мотивації з категоріями семантики, фоносемантики, словотвору, опис мотиваційних зв'язків лексики різних тематичних груп та функціональних сфер, функції мотиваційно зв'язаних слів у різностильових текстах та ін.

Зокрема, мотиваційно зв'язані слова досліджують у різних функціональних сферах (розмовне діалектне мовлення, публіцистика, художній стиль). Цій проблемі приділено увагу у працях О.Й. Блінової, М.Д.Голева, Л.В.Дубіної, О.В.Найден, В.Г.Наумова, М.Н.Янценецької та ін. В українському мовознавстві у межах теорії мотивації таких досліджень немає (у деяких розвідках мотиваційно зв'язані слова розглядаються під іншим кутом зору (М.І.Голянич (внутрішня форма слова і художній текст) [2], О.О.Селіванова (ономасіологічна зв'язність) [4] та ін.). Саме тому актуальною є досліджувана, у пропонованій статті, проблема функцій мотиваційно зв'язаних слів у художньому дискурсі. Українська художня література ХХІ ст. (і проза, і поезія) фіксує динамічні процеси у мовленні, що потребує спеціального лінгвістичного аналізу, зокрема в аспекті теорії мотивації.

Мета статті: аналіз стилістичних функцій мотиваційно зв'язаних слів у художньому тексті на матеріалі роману Любові Голоти “Епізодична пам'ять”. Любов Голота відома насамперед своїми поетичними збірками, але роман “Епізодична пам'ять” засвідчує її талант прозаїка і є цікавим предметом лінгвістичного дослідження в аспекті актуалізації мотиваційних відношень.

Мотиваційно зв'язаними словами прийнято називати слова, які перебувають у відношеннях лексичної чи структурної мотивації і функціонують у межах речення (суміжних речень). Актуалізація мотиваційних відношень може бути повною (у межах одного тексту актуалізуються відношення як лексичної, так і структурної мотивації), або неповною (у межах одного тексту актуалізуються відношення або лексичної, або структурної мотивації). У лінгвістиці існує поняття мотиваційного блоку, тобто сукупності мотиваційно зв'язаних слів у складі пар (зчеплень, ланцюжків), що виконують у поетичному тексті одну художню функцію [1, 380]. На нашу думку, термін *мотиваційний блок* можна застосовувати і до прозових текстів. Виділяємо такі моделі мотиваційно зв'язаних слів (мотиваційних блоків):

1. Лексична мотивованість:

- спільнокореневі слова (твірне і похідне слово): “Ось він, нестаріючий клаптик синтетики, мати декорувала його вишневою шерстю зношеною нею хустки, наче *мак* розцвів на материній ковдрі, – була дочка як *маківка* і раптом змарніла, поблідла, стала мовчазною, – увечері щоки

горять, руки холодні...” [Голота Любов. Епізодична пам’ять: Роман. – К.: Факт, 2007. – с. 169, далі у тексті статті усі посилання на джерело фактичного матеріалу за цим виданням];

- спільнокореневі слова, але не дериваційні ланцюжки: “Невидимий *косар* розтрусив небесне тіло Чумацького Шляху, вимощуючи *покоси* нічного хмаровиння в узголів’ї кожної зірки...” [100].

2. Структурна мотивованість:

- одноструктурні слова: “...вузенька, мов нарізана алмазом щілінка *вивільнилася, вихлюпнула* останнім промінцем минуле і воно одразу ж впрялося в шовковинку павучкової нитки” [6] У тексті мотиваційно зв’язані слова можуть виконувати комунікативні інформативні (класифікаційну, текстотвірну, системотвірну, метамовну та ін.) та експресивно-емоційні (алітерація, анафора, антитеза, дисонанс, каламбур та ін.) функції [3].

У тексті роману “Епізодична пам’ять” спостерігається використання мотиваційно зв’язаних слів в інформативній функції, тобто вживаються у прямому значенні, є єдиними номінантами реалій. Напр., структурні мотиваційні блоки: “Спав батько завжди мало – лягав не по-сільському пізно, а вставав рано, бадьоро – ніколи не був заспаний чи сонний, його кроки – швидкі, розгонисті – вона чула *щовечора і щоранку...*” [26]; “...не розумів хлопець, чому треба говорити казенними фразами, коли й так зрозуміло: ну, *накосив*, ну, *намолотив...*” [182]; “...серед огудиння повилягались коричневі *перестарки*, але поруч з ними зеленіли молоді огірочки. *Кабачата-переростки*, біла редиска, завбільшки з кулак і рядок дорідної моркви переконали, що хтось із любимців прихватком порався на батьківському городі, але не користався його плодами” [112] та лексичні мотиваційні блоки: “Батько вперше сказав їй: “Я вже нажився”, *сидячи* над ставком – понад усе він любив ранкову чи надвечірню годину над поплавками, біля ставка в кінці їхнього городу, – *всідався* на вимощену ним же кладку-“*сідало*” і завмирав, дивлячись на поплавки, які ледь коливалися...” [27]; “– Чи не *п’яний?* – неохоче перепитала, вже навздогін окоротивши себе – *п’яницю* й так треба кидати, не чекаючи таких от ...варіантів...” [50]; “*Знати* – не значить пам’ятати”, сказав хтось із реріхівців, але що є наші *знання*, коли з часом майбутнє стає минулим, і хіба хата як оселя роду не є знанням?” [275].

Часто структурні мотиваційні блоки актуалізуються у мовленні з метою перерахування предметів, явищ, дій одного типу, виду: “Вона ходила на уродини та на смерть, пам’ятала про всі *дев’ятини, сороковини й роковини* по небіжчиках” [68]; “...бо їм часто доводилося стояти разом на одній *дошці* – на *сівалці* чи на *жатці-лобогрійці*, заробляючи трудодень у колгоспі” [67]; “...безтурботно бавилися з трьома цуценятами, названими за мастю *Сірило, Білило і Чорнило*” [47]; “Ще десять років такого життя, і хтось із глобалістів назове нас *тубільцями*.

– *Тубільці-трипільці...* Я оце згорнув у свою поштову скриньку усю Південну Америку, не хочеться бути тільки наймитом... Прочитав таке: *перуанці* походять від інків, *мексиканці* – від ацтеків, *аргентинці* – від людей з кораблів. А ми від кого?” [73]. “...знала, як пахнуть *озимина і ярина*, цілинна толока і прибережні луки...” [192]. Як правило, це суфіксальні деривати, пов’язані еквонімічними системними класифікаційними відношеннями. Фіксуємо випадки гіперо-гіпонімічних відношень між мотиваційно зв’язаними словами: “Але, на диво, напередодні біля хреста запалахотіло кілька кущів *горицвіту*, – викопали їх на толоці і вони прийнялися тут, на кладовищі, – батькові улюблені *первоцвіти...*” [64].

Мотиваційні блоки виконують текстоформівну функцію, організовуючи зв’язний текст: “Ще й принесла із собою сотню *фотографій* – виявляється, вона співпрацює з художниками, затялася створити *фотоальбом* провінційного авангарду, який має принести їй гроші та визнання. Гаїнина *фотопродукція* мала свій почерк, хоча *фотовідбитки* не знали напівтонів, бо сповідували лише два кольори: чорний та білий. Жодному з художників не вдалося проскочити крізь її об’єктив самим собою. Розглядаючи світлини, Турівна подумала, що Гаїна *фотографує* затято, наче розстрілюючи” [235]; “Десятирічна Липа залишалася жити у якомусь курятнику, а коли підросла, то зробила собі з нього хатку-*мазанку*. Вона вміла гарно *мазати*, ота Липа, бо навіть дах у її хатці був гладенько *вимазаний*, і на ньому – ні соломи, ні очерету, тільки руда глина...” [67]. Мотиваційно зв’язані слова служать своєрідним кріпленням (скрепом) інформації, представленій у тексті. Показовим є речення, у якому актуалізовано як лексичну, так і структурну мотивацію (повна актуалізація мотиваційних відношень): “Баба не втомлювалася переповідати їх, а з онукою вона вміла говорити між ділом – *пораючись* біля діжі чи біля печі, доячи корову. *Крутячи* ручку сепаратора чи *збиваючи* масло у дерев’яній *маслобійці*, *відтискаючи* сир і *гнітючи* його липовою дощечкою у марлевому, вивареному в солі ворочку, *печучи* млинці і *штрикаючи* гнучкою алюмінієвою виделкою в сиру *перепічку*, перед тим як посадити сковорідку в *піч*, *зриваючи* товсті соковиті цибики на цибулі і *поливаючи* капусту, *вибираючи* огірки і *підполюючи* висадки на насіння, *напалюючи* сояшничиння на жлуктовий попіл і *полощучи* білизну...” [104]. Особливо ілюстративними у цьому контексті є випадки структурної мотивації (у даному разі власне не словотворення, а формотворення, бо це дієприкметники як особлива форма дієслова), яка

актуалізована дванадцятьма одноструктурними словами, що є своєрідним ономазіологічним скрепом тексту.

Мотиваційна зв'язність забезпечує функцію додаткового ситуативного інформування: “Заплаче – не зупиниться: тримісячна напруга налила її по вінця провинними *сльозами*. *Засльозеним* поглядом веде за годинниковою стрілкою, що застигла на першій пополудні, наче роздумуючи, чи варто рухатись далі, але, врешті, рушила” [58]; “Хтось *покликав* його, але зосереджена відстороненість позбавила *кличний* голос *звучання* – так, ніби вимкнули *звук* в телевізорі” [39]

Спостерігаємо у тексті роману мотиваційні блоки у функції пояснення, характеристики: “Це від живих, а не від мертвих. Називають *поминальним*, бо ми *пам'ятаємо* тих, хто помер...” [69]; “*Поминай* мене свіжим хлібом, дитино. Свіжим теплим хлібом...” [69]; “Криворучко щойно купив своїй дівчині *трильяз* – *потрійне* дзеркало, в якому споглядаєш себе зліва, справа і простолиць...” [15]; “Бабо, що це? – *Нічниця*, – ледь глянувши, визначила баба. – Де це ти її доп'яла? Випусти її в смородину. Це *нічна* цариця, темна душа, людині не можна затримувати її біля себе.” [85]; “...сонце яскраво висвітлювало величезного горщика із квіткою “*сімейне щастя*” або, як його називала баба, *сімейником*.” [81]; “...і тільки кілька смугастих мушок супроводжували її, зависаючи беззвучно над головою. Колись любимівська дівтора називала їх *часиками*, а ще – матросиками. Уривчастий лет і справді нагадує рух секундної стрілки на невидимім циферблаті – *час* без лица, і, що її цілком влаштовує, ці смугасті стрілки на власний розсуд рухаються вперед-назад” [113].

Мотиваційно зв'язані слова використовуються Любов'ю Голотою у романі “Епізодична пам'ять” також у експресивній функції, тобто з метою створення емоційного фону, певного стилістичного колориту.

Мотиваційні блоки виконують функцію підсилення враження від змісту текстового фрагменту: “...Дитяча, по-особливого видюща уява не втомлювалася шукати сонячних людей, – якщо це була казка, то вона не потребувала слів: досить погляду крізь приплющені вії – дівчинка ніби боялась обпалити роговицю яскравістю і *світінням*, що ними били густе мерехтіння спеки, іскорки морозу над вкутаним снігами степом, зелені альвеоли листу й трави, відкриті навстріч тихому весняному дощеві, – і вони повставали попереду неї, *світ* ставав *світлом*, у якому тіло втрачає свої обриси, починає сяяти і прозорішати, переміщаючись слідом за сонячними людьми” [23]; “...він серцем реагував на все, що відбувалося довкола у часи великого розчарування: “*Розкрадуть, розметуть*, зроблять людей крайніми...” [94]; “Материне тіло ще пашіло в гарячці, а кров уже остигла, взялася *остарілими* вишнями, як ті, з верхівок *старих* людей, що їх скльовують серпневі шпаки, дослухаючись покликів вирію” [40]; “Невидимий *косар* розтрусив небесне тіло Чумацького Шляху, вимощуючи *покоси* нічного хмаровиння в узголів'ї кожної зірки...” [100]; “М'яка глеїста темрява провисла під *русалчиним* тілом, і воно вигиналося, обминаючи страховиськ, які збиралися довкола, намагаючись вхопити *русалку* за волосся і витягти нагору, туди, де лунав тонкий голос із туману, що густо закипів над ставковим плесом” [102]. У цій функції використовуються як лексичні, так і структурні мотиваційні блоки.

Структурна мотивація є засобом уточнення, конкретизації ознаки, дії, стану: “А може, суховій мав ще досить клопоту біля хати, не поспішав обчухрувати молоденьке листя, хоча і торсав ним щодня аж доки, на Спаса, не вивернув срібним сподом догори, аби воно *зозолотило*, *запрозоріло* у жовтні, зриваючися за вітрами услід” [9]; “А вчора вона власноруч *випустила*, *вивітрила*, *вихлюпнула* з водою хатній дух – чиста пустка байдуже промовчала у відповідь на її моління про виправдання...” [38]; “Воно *пересниться, перемелеться*” [66]; “Чекайте”, – але чекала не дочка, чекала смерть, яка вже прийшла й терпляче спостерігала за ними, давала змогу *звикнути і змириться, відступитися і відійти* непричетним до неї з цього сумного пристанища...” [48]; “Господи, та я вже дичавію, – скоріше в ліжку, *переспати* все це, *перебути!*” [97]; “..тітка Надя з Полтавщини, балакає барвисто, як малює, особливо коли *визбирує* та *виспівує* тих, хто не встиг заскочити в гуртожиток до 23.30 – комендантського часу їхнього життя.” [172]. Рідше спостерігаємо випадки використання лексичної мотивації у названій функції уточнення: “Я повернуся. Обов'язково. Але нині хочу бути деінде, – потребу *іншості, інакшості*, бо... “до амбіцій треба амуніцій” – твоя приказка?” [96]; “Розораний, понищений, вбитий степ поволі, десятиліттями, заростає землею, але тирани у нім безслідно зникають, такі вони, наші терени, *терновища*, тирлища, *тернівники*...” [194]; “...ти все-таки вириваєшся і кидаєшся в той бік, де стоять вони – твої старенькі батько і мати, *живі-живісінькі*, хоч і недужі...” [43]; “Пересохлі губи і гортань намагалися виштовхнути запах озону, пересохлої землі і того особливого степового вітру, що несе в собі сім'я народження і смерті, сім'я *жертвенності і жертвності* сільського життя, без якого ти не степовик, а перекотиполе...” [281]; “Ця постать мимохить викликає в жіночому серці велику тугу: ось він, *типовий* силует на нинішніх сільських дорогах. Образ, *типаж*...” [91].

Мотиваційні блоки засвідчують вияв інтенсивності ознаки у тексті: “...любила, пестила, дбала кожну дитинку й тваринку, що горнулася до неї, тягнулася за її руками, – як тягнеться й нині доросла онука, намагаючись втримати в своєму сні бабину тінь...” [110]; “...кожна гіллячина, стебельця бур’янів і найкволіші *пасемця* вивітреної трави витиснули з себе по краплі живої вологи і переграли похмурі барви осіннього туску сліпучого білістю інєю...” [157]; “Сиза капуста голова у зортках зовнішніх пелюсток ховала останню *краплю* роси і їй захотілося викотити на долоню ту *крапельку*, – зовсім не схожу на сльозу чи дощину, бо не гіркота чи прісність води виповнює її, а якась незбагненна свіжість, божистість зела, овоча і плоду...” [28-29]; “Мабуть, і *дід* ще не був старий *дідуган*...” [106].

Мотиваційно зв’язані слова актуалізують парадигматичні системні відношення у тексті, зокрема антонімії, виконуючи стилістичну функцію контрасту: “Нині, коли батька не стало, діти відчахнулись так далеко, що їхні *приїзди* і *від’їзди* вимагали зусиль, мати втомилася, натерпівшись від чекань і прощань, і заснула смертним сном, перечікуючи, доки зрозуміють діти, що вона вже відокремилася від світу...” [47].

Мотиваційні блоки є також основою для створення каламбуру з різними смисловими відтінками: “Поїхали – і все, забулись ваші імена, стерлися сліди ваших підшов на любимівській дорозі, *вивіялися суховіями*, *викотилися* зі степу *перекотиполем*.” [135]; “...хата переставала бути лише шлаком і гнилою, деревом і склом, набираючи звуків і запахів *живого життя*.” [10]; “І нинішні – *мігранти-емігранти*...” [72]; “Він закручує як вирва, той власний час, у якому поєднано світи, він – *врем’я*, я впевнена, так він колись називався, поєднуючи людину з безвічним, аж доки не став лише відчуттям *временних* – минулих – літ...” [60]; “Чи не з десяти літ тітка Віра їй торочила: вийдеш заміж, заживеш за чоловіком, як за *кам’яницею*... Скільки разів їй вже здавалося, що ось вона, та *кам’яна* стіна, яку вона обів’є плющем.” [235]; “...не відчуваючи сплутаних степовою травою ніг, *котячись* підпаленим *перекотиполем*, ой, *колом-покотьюлом*...” [256].

Актуалізовані мотиваційні відношення слів використовуються також з метою надання комічного чи іронічного ефекту: “...*напівселючка-напівміщанка*, – ні, це не те, чого вона так прагла досягнути.” [187]; “У матері завжди напхватаї були подібні сентенції, вона не лише припускала, що *скажуть*, але й знала, як це буде звучати; скільки й пам’яті, а наче поруч неї були оті “*казальники*”, такий собі грецький хор, що супроводжував драми й комедії життя...” [46]; “Щоби був *раденький*, що *дурненький*?” [97]; “*Баб’яча* наша Любимівка, *баб’яча*. А ті *баби* – п’ятикопієшні, скоро всіх на Степок вивезуть...” [199].

На основі мотиваційно зв’язаних слів формуються стилістичні фігури, як-от:

- плеоназм: “Він би то, каже, такого глуму не допустив, не дав мою душу на поталу, а ти, мовляв, *чужа чужина*, душогубам служиш.” [Там само, с.198];

- градація: “...так шелестять дерева на давніх степових кладовищах, і всі звуки никнуть за тими шелестами-зойками, мовбички десятки, сотні людей *вистогнуть-вишепочують* свої зужиті імена...” [Там само, с.140-141];

- антитеза: “Вдивлятися в свою біду, – аж обличчя німіє від холоду – і думати, як її назвати, яким іменем заклинати, аби шугонула вона на самісіньке дно. *Переснилася*... І знову очима до стелі...*Не пересниться*, не передумається, ні...” [Там само, с.66];

- алітерація: “З розчинених навстіж дверей тягло теплом, випарами землі, шуміло дощем і *гриміло громами* – настало літо і, ...” [Там само, с.22];

- тавтологія: “...*кличу-викликаю* батьків своїх, а бачу її; оглянься. Господи, тут вона, чорного коня наче Мамай попасає, чорною нічницею у день мій летить – важкі її крила...” [Там само, с.142] та ін.

Отже, виходячи з аналізу мотиваційно зв’язаних слів, використаних Любов’ю Голотою у романі “Епізодична пам’ять”, можемо зробити висновок, що актуалізація мотиваційних відношень у художньому прозовому тексті є частотною. Мотиваційні блоки активно використовуються як у інформативній, так і в експресивній функції, підвищуючи виражальний потенціал дискурсу. Здебільшого представлена неповна актуалізація мотиваційних відношень у тексті роману. У перспективі нашого дослідження – аналіз мотиваційно зв’язаних слів у художньому дискурсі ХХІ ст. (як проза, так і поезія).

Використана література

1. Блинова О.И. Мотивология и её аспекты. – 2-е изд., стереотип. – Томск: Изд-во Том. ун-та, 2007. – 394 с.
2. Голянич М.І. Внутрішня форма слова і художній текст. – Монографія. – Івано-Франківськ: “Плай”, 1997. – 178 с. – Бібліогр.: С.163-174
3. Культура русской речи: Энциклопедический словарь-справочник / Под ред Л.Ю. Иванова, А.П.Сковородникова, Э.Н. Ширяева и др. – М.: Флинта: Наука, 2003. – 840 с.

4. Селіванова О.О. Сучасна лінгвістика: термінологічна енциклопедія. – Полтава: Довкілля-К, 2006. – 716с.

Джерело фактичного матеріалу:

Голота Любов. Епізодична пам'ять: Роман. – К.: Факт, 2007. – 288 с.

Анотація. У статті розглядаються функції мотиваційно зв'язаних слів у художньому дискурсі. Виділено інформативну та експресивну функції. Описано типи актуалізації мотиваційних відношень у тексті, а саме повну та неповну актуалізацію. Доведено, що використання мотиваційних блоків у комунікативній функції є прийомом, характерним для ідіостиллю Любові Голоти.

Ключові слова: художній дискурс, мотиваційно зв'язані слова, функція.

Summary. The article presents the functions of motivative connected words in fiction. The informative and expressive functions are defined. The types of actuality of motivative relations in the text are described in the article. It's proved that the usage of motivative blocks in the communicative function is the method which is characteristic of Lyubov Holota's idiosyle.

Key words: artistic discourse, motivation connection of the words, function.

УДК 908(477)''19'':811.161.2

Савчук В.О.

МОВНИЙ АСПЕКТ ІСТОРИКО-КРАЄЗНАВЧОГО РУХУ В УКРАЇНІ В 20-Х РОКАХ ХХ СТОЛІТТЯ

У сучасних умовах дуже важливо без урахування політичних колізій і емоційних нашарувань підходити до оцінки багатьох складових суспільної свідомості. До них відносяться і мовні проблеми, які були одним із пріоритетів історико-краєзнавчої діяльності наукових структур і громадських організацій України в 20-х роках ХХ ст. Потрібно відзначити, що історико-краєзнавчий рух вніс свою важливу частку в розробку як теоретичних, так і практичних проблем розвитку рідної мови. Їхні результати стали основою твердження про існування "золотого часу" краєзнавства цього періоду. С.О. Шмидт – академік РАН – затверджував, наприклад, що краєзнавство того часу було "одним з характерних явищ Радянської Росії" [4,11]. Такої ж думки дотримується й академік НАН України П.Т. Тронько, оцінюючи цей період краєзнавчого руху як "підйом краєзнавства" [1,39]. Про роль науково-краєзнавчої діяльності у вирішенні мовних проблем свідчить те, що в його організації брали участь такі видатні вчені-лінгвісти як А.Ю. Кримський, С.А. Єфремов, В.Н. Перетц і інші. Ці вчені фокусували увагу професіоналів і ентузіастів краєзнавчого руху на найважливіших проблемах вивчення розвитку рідної мови. На жаль, на цей факт ще мало звертають уваги як українська, так і російська історіографія.

У зв'язку з вищевикладеним метою даної публікації є розгляд різних форм популяризації рідної мови, вивчення її історії, традицій у краєзнавчому русі. Помітимо, що ця діяльність як відомих учених, так і ентузіастів розгорталася на тлі політики коренізації, яку проголосила існуюча влада як головний напрямок внутрішньої політики країни. В умовах України ця політика одержала назву "українізація". Головним завданням її було використання рідної мови у всіх сферах суспільного, політичного, економічного життя регіонів. Це, у свою чергу, ставило завдання практичної розробки мовних проблем, включаючи вдосконалювання граматики, створення лексикографічної продукції.

У першу чергу практичне вирішення мовних проблем стало завданням наукових кіл Всеукраїнської академії наук (ВУАН), при першому відділі якої функціонували такі комісії: комісія для створення словника живої української мови під керівництвом академіка А. Кримського, комісія для створення історичного словника української мови під керівництвом Е. Тимченка, комісія для створення історико-географічного словника української землі під керівництвом А. Грушевського, комісія з видання пам'яток новітнього українського письменства під керівництвом академіка С. Єфремова. Він же керував і комісією, яка відповідала за створення біографічного словника діячів України. Ці комісії створили цілу кореспондентську мережу на місцях, яка забезпечувала діяльність академічних структур фактологічним матеріалом.